

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi Uluslararası insan hakları sözleşmelerine de aykırı olarak Alevilerin en temel inanç haklarını yok saymak 2012 Türkiye'si bakımından utanç verici bir sonuç değildir de nedir? Demokrasiden dem vuranların konu Alevilerin inanç hakları olunca nasıl, Osmanlı Dönemindeki anlayışa dönüş yaptıkları ibretle izlenmektedir.

Ancak şurası açıktır ki böyle bir haklı davanın yani Sünni din derslerini istememe, Cemevleri'ne ibadethane statüsü verilmesi gibi temel hakları engellemek imkansızdır. Cemevlerinin yasallaşmasının önüne geçilemeyeceğini aslında malum çevreler çok iyi görüyorlar. Daha önce Cemevlerinin adları dahi anılmazken, artık mahkemelerde burası özel ibadethanedir deme noktasına geldiler. Daha önce Darbeci 12 Eylül rejiminin koyduğu zorunlu din derslerine bu kültür dersidir, mezheplerüstü diyenler, geri adım atmak zorunda kaldılar, bu kitapların mezhepçi olduğu kabul edildiği için komisyon kurulup, ders kitaplarında değişikliğe gidildi. Onun için Cemevleri konusunda izlenen engelleme çabaları boştur. Ancak Cemevleri meselesinin en önemli tarafı inanç özgürlüğünden dem vuram kimi çevrelerin ikiye bölünmelerini çok açık şekilde göstermesidir. Bu bile Cemevlerinin Türkiye kamuoyuna sunduğu önemli bir katkıdır.

Bu çerçevede AB İlerleme Raporlarında Alevilikle ilgili konular ne şekilde yer almaktadır. Temel konular değişmemekle birlikte, hepsini özetle vermek istiyoruz. Bunların demokrat geçinen çevrelerce okunmasında yarar bulunmaktadır. Demokrasi ve insan haklarına ilişkin esaslar birilerinin kafasına göre oraya buraya çekiştireceği olgular değildir. İnsan haklarına ilişkin mevzuat yüzyılların bir birikimidir. Siyasiler bunları meşrelerine, mezheplerine, etnik hassasiyetlerine göre uygulama yoluna gidemezler. Peki giderlerse ne olur? O zaman Haktan, adaletten nasıl bahsederler? Tarihin sayfalarında yerlerini alırlar ve alacaklar. İlerleme Raporlarına ilişkin bilgiler özetlenerek Avrupa Birliği Bakanlığı'nın resmi sitesinden alıntılanmıştır. İlerleme Raporlarında Alevilikle ilgili konulara Üyelik Kriterleri bölümünde , Siyasi Kriterler başlığı ve İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması altbaşlığı altında yer verilmektedir. Bunları 1998-2011 yılları arasında yer alan ilerleme raporlarına dayanarak şu şekilde verebiliriz.

AB Komisyonu 1998 Yılı İlerleme Raporu: Raporla yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar bölümünde Alevilikle ilgili devlet ilkokullarında dinsel eğitimin (Sünni) zorunlu olduğu, Türkiye'de Alevi Müslümanların en az 12 milyon kişi olarak tahmin edildiği ve Sünni din adamlarının aksine, hükümetten maaş alan Alevi din adamlarının olmadığı şeklinde ifadeler yer verilmektedir.

[1998.pdf](#)

AB Komisyonu 1999 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Alevilikle ilgili herhangi bir konuya yer verilmemekte Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar başlığı altında bu haklarla ilgili özel bir gelişme olmamıştır ifadesi kullanılmaktadır.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1999.pdf

AB Komisyonu 2000 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Alevilere yönelik resmi yaklaşımda herhangi bir değişiklik olmadığı, Alevilerin şikayetlerinin, Sünni camileri ve dinsel vakıflarının inşası için mali destek sağlanmasının yanısıra, okullarda ve ders kitaplarında Alevi kimliğini yansıtmayan zorunlu din eğitimi verilmesi üzerinde yoğunlaştığı ifade edilmekte; bu konuların son derece hassas olduğu vurgulanarak, bunlar hakkında açık bir tartışmanın mümkün olabilmesi gereği ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf

AB Komisyonu 2001 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Sünni olmayan Müslüman topluluklarının durumunda hiçbir gelişme kaydedilmediği; Alevilere yönelik resmi tutumun değişmediği; Alevilerin sorunlarının hâlâ Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından dikkate alınmadığı; Alevilerin başlıca şikayetlerinin, okullarda zorunlu din derslerinin ve din kitaplarının Alevi kimliğini tanımaması ve sadece Sünni İslama yönelik cami ve vakıflara mali destek verilmesi olduğu ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2001.pdf

AB Komisyonu 2002 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde 2002 Yılı Şubat ayında, Alevi ve Bektaşî Oluşumları Birliği Kültür Derneği'nin, Anayasanın 14 ve 24.üncü maddeleri ve Dernekler Kanununun 5.inci maddesi uyarınca, Müslüman dini topluluklarına atıf yapacak şekilde Alevi veya Bektaşî adı altında dernek kurulamayacağı gerekçesiyle feshedildiği; Derneğin başvurusu üzerine, kararın uygulanmasının, Yargıtay kararına kadar bekletildiği; Aleviler konusunda bir gelişme olmadığı ifade edilmektedir.

Yine aynı raporun İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında yer alan bir sonraki bölümü olan Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar bölümünde Alevi-Bektaşî Oluşumları Birliği Kültür Derneğinin kapatılması konusunda bir program yapılmasının ardından, 2002 yılı Mayıs ayında, RTÜK (Radyo Televizyon Üst Kurulu)'nun Anadolunun Sesi adlı yayın kuruluşuna 180 günlük bir yayın durdurma cezası verdiği; bu yayın durdurma cezasının, RTÜK Kanununun 4(g) maddesinde yer alan .Toplum şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi. ilkesi ihlal edildiği için verildiği ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf

AB Komisyonu 2003 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Temmuz 2003'de Ankara'da din özgürlüğü konusunda, Türk makamları ve Avrupa Komisyonu tarafından ortaklaşa düzenlenen bir uzman grubu toplantısı gerçekleştirilerek, Türk ve AB üyesi ülkelerin uzmanlarının, üye ülkelerin din özgürlüğü standartları ve uygulamaları hakkında karşılıklı bilgi alış verişinde buldukları; toplantının sonunda, şimdiye kadar yapılan mevzuat değişikliklerinin yeterli olmadığı, genel kabul görmüş olan ayrımcılık yapılmaması, eşitlik ve işbirliği ilkeleri çerçevesinde bu alandaki mevzuatın gözden geçirilmesinin gerektiği, AB standartları doğrultusunda ve AİHM içtihatları ışığında dernekler ve vakıflar mevzuatının elden geçirilmesinin gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Sünni olmayan Müslüman toplulukların durumuna ilişkin olarak, Aleviler konusunda bir değişim olduğu; Nisan 2003'de, daha önce yasaklı bulunan Alevi ve Bektaşî Dernekleri Birliğine faaliyetlerini sürdürmesine imkan tanıyacak bir hukuki statü tanındığı; bununla birlikte, Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığında temsil edilmesi ve Alevi kimliğinin okullardaki zorunlu din eğitiminde tanınmaması konusunda sorunların sürdüğu ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2003.pdf

AB Komisyonu 2004 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Sünni olmayan Müslüman azınlıkların statüsünde hiç bir değişiklik olmadığı; Tahmini nüfusları 12-20 milyon arasında olan Alevilerin bir dini topluluk olarak resmen kabul edilmedikleri; Aleviler, ibadethanelerini açarken genellikle güçlüklerle karşılaştıkları; okullarda zorunlu dini eğitimin varlığı ve Sünni olmayan kimliklerinin tanınmadığı ifade edilmektedir. Ayrıca bir Alevi çocuğun anne ve babasının, zorunlu dini eğitim konusunda AİHM'de dava açtığı; bir çok Alevi'nin, Türkiye'nin laik bir devlet olarak bütün dinlere eşit muamele yapması gerektiğine inandıkları ve halihazırda Diyanet aracılığı ile yapmakta olduğu gibi sadece Sünnileri desteklememesi gerektiğini belirttikleri ifade edilmektedir.

Yine aynı raporun Üyelik kriterlerinin genel değerlendirme bölümünde Alevilerin hala bir Müslüman azınlık olarak tanınmadıkları ifade edilmekte ve bu ifadeler raporun Sonuç bölümünde de yinelenmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf

AB Komisyonu 2005 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Sünni olmayan Alevi toplumunun, ibadet yerlerinin tanınması ve ilgili devlet kurumlarında temsillerinin yanı sıra, zorunlu din eğitimine ilişkin güçlükler yaşamaya devam ettikleri; Sünni olmayan Müslüman toplulukların durumuna bakıldığında, hiçbir değişme olmadığı; özellikle Tahmin edilen nüfusları 12-20 milyon olan Alevilerin bir dini topluluk olarak resmen tanınmaması durumunun sürdüğü ve Aleviler'in, Diyanet'te resmen temsil edilmedikleri ifade edilmektedir. Ayrıca Aleviler'in hala ibadet yeri açma konusunda güçlükler yaşadıkları; ibadet yerleri olan "Cem Evleri"nin yasal bir statüsünün bulunmadığı; kamu makamlarından hiçbir mali kaynak almadıkları; Ocak 2005'te Alevi topluluğuna, ibadet yeri olarak değerlendirilmeyeceği için, Ankara'da bir Cem Evi inşa etme izni verilmediği; Alevilerin taleplerini dile getirmekte daha etkin olmalarına giderek daha fazla sesli olmalarına rağmen, devlet makamlarının ve özellikle de Diyanet'in mevcut uygulamayı değiştirme gereğini kabul etmediği ifade edilmektedir. Devamında Alevi çocuklarının okullarda, özgün değerlerini kabul etmeyen zorunlu sünni dini eğitime maruz kaldıkları; halen, Alevi bir çocuğunun ailesi tarafından zorunlu sünni dini eğitimle ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde açılmış bir davasının bulunduğu; Şubat 2005'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın Alevilik ile Hıristiyanlık, Yahudilik gibi diğer inançların da gelecek yıldan itibaren zorunlu din eğitimine dahil edilebileceğini belirttiği ifade edilmektedir.

Aynı raporun Üyelik Yükümlülüklerini Yerine Getirme Kabiliyeti adlı bölümde Müktesebat Fasılları başlığı altında Yargı ve Temel Haklar başlıklı fasıl altında Sünni olmayan geniş Müslüman Alevi cemaatinin Türkiye'de resmi olarak tanınmadığı ifade edilmektedir. Yine Katılım Ortaklığı bölümünde Genel Değerlendirme başlığı altında Din özgürlüğü konusunda, özel durumlara ilişkin bazı önlemler dışında, mevcut sorunların çözümüne yönelik yasal düzenlemelerin yapılması konusunda sadece çok sınırlı ilerleme kaydedildiği; Türkiye'deki Sünni olmayan Müslüman Alevi cemaatinin durumu konusunda bir ilerleme olmadığı ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf

AB Komisyonu 2006 Yılı İlerleme Raporu: Raporla yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Alevi topluluğun durumuna dair hiçbir gelişme olmadığı; Alevilerin ibadethanelerini (Cemlevleri) açmakta güçlüklerle karşılaştıkları; Cemlevlerinin ibadethane olarak tanınmadığı ve resmi makamlardan mali yardım alamadıkları; Alevi ailelerin çocuklarının okullarda kendi özgünlüklerini tanımayan zorunlu din eğitime tabi tutuldukları; zorunlu din eğitime dair bir davanın halen AİHM'de devam ettiği; önümüzdeki seneden itibaren orta öğretim müfredatında Aleviliğe değinilmesinin öngörüldüğü; Alevilerin ayrımcı uygulamalarla karşı karşıya kalmaya devam ettikleri ifade edilmektedir.

Aynı raporun Üyelik Yükümlülüklerini Yerine Getirme Kabiliyeti adlı bölümde Müktesebat Fasılları başlığı altında Yargı ve Temel Haklar başlıklı fasıl altında bir kısmı resmen tanınmayan gayri-Müslim topluluklar ile aynı şekilde resmen tanınmayan geniş Müslüman Alevi toplumunun karşılaştığı sorunların halledilmesi hususunda bir ilerleme kaydedilmediği ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf

AB Komisyonu 2007 Yılı İlerleme Raporu: Raporla yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde yerel makamlarca ibadet yerleri için inşa izni verilmesi, ilden ile değişiklikler gösterdiği; bu durumun, İmar Kanununun keyfi uygulanmasına yol açabildiği; Alevilerin, ibadet yerlerini (cem evleri) açmakta sorunlarla karşılaştıkları; Cem evlerinin, ibadet yeri olarak tanınmadığı ve resmi makamlardan yardım almadıkları ifade edilmektedir.

Ayrıca yine aynı bölümde eğitimle ilgili olarak, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin zorunlu olduğu Alevi bir aile tarafından yapılan başvuruya karşılık (*Hasan ve Eylem Zengin-Türkiye davası* (başvuru sayısı: 1448/04) AİHM'in, Ekim 2007'de, oybirliğiyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 No'lu Protokolünün (eğitim hakkına ilişkin) 2'nci maddesinin ihlal edilmiş olduğuna karar verdiği; Mahkeme'nin, Hükümet tarafından, bu derslerin Türk toplumundaki dini çeşitlilikleri gözetmediğinin kabul edilmesini not ettiği; Mahkeme'nin ayrıca, Türkiye'deki din eğitimi müfredatının demokratik toplumun gerektirdiği tarafsızlık ve çoğulculuk ölçütlerini karşılamadığına ve ebeveynlerin inançlarına saygı duyulmasını teminat altına alan uygun bir yöntemin bulunmadığına hükmettiği; sonuç olarak, Mahkemenin, Türkiye'nin eğitim sistemini ve ulusal mevzuatını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun hale getirmesi gerektiğine hükmettiği ifade edilmektedir. Devamında tüm dini toplulukların gereksiz kısıtlamalara tabi olmaksızın faaliyet göstermeleri için, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygun bir yasal çerçevenin oluşturulmasının beklendiği; Aleviler ve gayrimüslim dini topluluklar tarafından karşılaşılan temel zorluklara ilişkin olarak gelişme kaydedilmediği ifade edilmektedir.

Aynı raporun Üyelik Yükümlülüklerini Yerine Getirme Kabiliyeti adlı bölümde Müktesebat Fasılları başlığı altında Yargı ve Temel Haklar başlıklı fasıl altında gayri-müslim cemaatlerin ve Alevilerin karşılaştıkları sorunların devam ettiği ile Alevi inancına mensup bir ailenin yaptığı başvuru üzerine 9 Ekim 2007 tarihinde AİHM'in, oybirliğiyle, AİHS'nin 1 Nolu Protokolünün 2. Maddesinin (eğitim hakkı) ihlal edildiğine karar verdiği konuları yinelenmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2007.pdf

AB Komisyonu 2008 Yılı İlerleme Raporu: Rapor da yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Alevilerle ilgili olarak, hükümetin bu cemaat ile diyalogun geliştirilmesi ve kaygılarına cevap verilmesi konusunda bir girişim başlattığı; bir ilk olarak, bir belediye meclisinin bir Cem evini ibadethane olarak kabul ettiği ve camilerle aynı tarifeden su faturası verilmesi uygulaması başlattığı; ancak Hükümetin inisiyatifinin tam olarak uygulanmadığı; Alevilerin genel olarak, başta eğitim ve ibadethanelere ilişkin olmak üzere, mevcut sıkıntıları yaşamaya devam ettikleri; bu durumun, Başbakan'ın Alevi konularında danışmanı olan bir AKP milletvekilinin bu görevinden istifa

etmesine neden olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca eğitimle ilgili olarak, Türk Anayasasınının 24. maddesine göre din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin ilk ve orta dereceli okullarda zorunlu olduğu; mevcut 1982 Anayasası yürürlüğe girmeden önce bu durumun böyle olmadığı; Ekim

2007'de bir Alevi ailenin başvurusu üzerine AİHM'in, bu derslerde dinlere genel bir bakış sağlamakla kalmayıp, kültürel uygulamaları da dahil olmak

üzere İslam inancının temel prensiplerinin öğretildiği hükmüne vardığı; Mahkeme'nin, Türkiye'den müfredatını ve iç mevzuatını AİHS'nin 1. Protokolünün 2. maddesi ile uyumlu hale getirmesini istediği; bu AİHM hükmünün uygulanması gerektiği; Ağustos 2008'de bir Alevi Federasyonu'nun, bu hükmün uygulanmadığı ve ders kitaplarının bir kısmı yanlış yönlendirmelere de neden olabilecek şekilde yeni ders kitaplarının Aleviler hakkında yanlış bilgiler içerdiği iddiaları ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne başvurduğu; Mart 2008'de iki farklı davada Danıştay'ın, Alevi ailelerin çocuklarının bu din derslerinden muaf olması yönünde karar verdiği ifade edilmektedir.

Aynı raporda Alevi ibadethaneleri (Cemlevleri) ile ilgili olarak mahkemelerde bekleyen biri Danıştay'da iki dava bulunduğu; her iki davanın da, Alevilerin cemevi inşaatı için arazi taleplerinin reddedilmesiyle ilgili olduğu; bunların, ibadethane olarak kabul edilmediği ve idari makamlardan mali destek görmedikleri; eğitim ve ibadethane konularında sıkıntılar yaşadıkları; tüm gayrimüslim azınlıkların ve Alevilerin herhangi bir kısıtlama olmaksızın faaliyet göstermelerine imkan tanıyacak şekilde AİHS ile uyumlu bir yasal çerçevenin oluşturulmasının gereği ifade edilmektedir.

Aynı raporun Üyelik Yükümlülüklerini Yerine Getirme Kabiliyeti adlı bölümde Müktesebat Fasılları başlığı altında Yargı ve Temel Haklar başlıklı fasıl altında Alevilerin endişelerinin giderilmesine yönelik çabaların artırılmasının zorluk arzettiği; kaydedilen ilerlemeye rağmen, aşırı sınırlamalar olmaksızın tüm dini toplulukların faaliyette bulunabilecekleri AİHM'e uygun bir yasal çerçevenin henüz tesis edilemediği belirtilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf

AB Komisyonu 2009 Yılı İlerleme Raporu: Raporunda yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde Aralık 2008'de Kültür Bakanı'nın, ilk Alevi Enstitüsünün açılışına katılarak geçmişte devletin yol açtığı acılar nedeniyle Alevilerden özür dilediği; Ocak 2009'da Başbakan'ın geçen yıl olduğu gibi bu yıl da Alevilerin iftar yemeğine katıldığı; Hükümet'in, Alevilerin sorun ve beklentilerinin açıkça tartişılmasına yönelik çalıştaylar düzenlediği ve bu girişimin Alevi cemaatince olumlu karşılılandığı; kamu yayın kuruluşunun, Alevilerin Muharrem anmaları üzerine bir dizi program yayımladığı; diğer bir

sembolik jest olarak Kültür Bakanlığı'nın, 1993'teki Sivas olaylarının mağdurları anısına Sivas'ta Madımak Oteli içinde bir kültür merkezinin kurulmasını tartışmaya açtığı; üç belediye meclisinin, Cemevlerini ibadet yerleri olarak tanıdığı ve cemevlerine camilere tanınan aynı mali kolaylıkların sağlandığı; Antalya, Ankara ve İstanbul'daki idare mahkemelerinin, Alevi öğrencilerin zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi dersinden muaf tutulmaları yönünde karar verdikleri; İzmir İdare Mahkemesince verilen benzer bir kararın Danıştay tarafından onaylandığı ifade edilmektedir. Ayrıca Anayasanın 24'üncü maddesi ve Milli Eğitim Temel Kanununun 12'nci maddesi uyarınca din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin ilk ve orta dereceli okullarda halen zorunlu olduğu; Ekim 2007'de AİHM'in, bu derslerde dinlere genel bir bakış sağlanmakla kalınmayıp, kültürel haklar da dâhil olmak üzere İslam inancının temel ilkelerinin öğretilmesine; Mahkeme'nin, Türkiye'den müfredatını ve mevzuatını AİHS'nin 1'inci Protokolünün 2'nci maddesi ile uyumlu hale getirmesini istediğine; bu kararın uygulanmasına ilişkin olarak hâlâ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin kararının beklendiği ifade edilmektedir. Devamında Alevi ibadethanelerine (cemevleri) ilişkin olarak birisi Danıştay'da olmak üzere mahkemelerde bekleyen iki dava bulunduğu; Cemevlerinin üç belediye meclisi tarafından ibadet yeri olarak tanınmasına rağmen, bu evlerin ibadet yeri olarak tanınmaması yönündeki genel politikanın değişmediği; Alevi Bektaşî Dernekleri Federasyonu'nun, Alevileri küçük düşürücü ve ayrımcılığa yol açıcı yayın yaptıkları gerekçesiyle üç gazete aleyhine dava açtığı; Hükümet'in, Aleviler ve gayrimüslim cemaatlerle bir diyalog başlattığı; ancak bu grupların belirli sorunlarının hâlâ çözüm beklediği; din adamlarının eğitimi de dâhil olmak üzere, tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin aşırı bir kısıtlama olmaksızın faaliyet göstermelerine imkân tanıyacak şekilde AİHS ile uyumlu bir yasal çerçevenin oluşturulmasının gerektiği; dini özgürlüklerin tümüyle uygulanmasına elverişli bir ortam yaratılması için daha fazla çabaya ihtiyaç bulunduğu ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf

AB Komisyonu 2010 Yılı İlerleme Raporu: Raporda yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar bölümünde

Alevi

toplumuna yönelik açılımın sürdüğü; başlangıçta planlandığı üzere, farklı sosyal ve meslek grupları ve Alevi temsilcileri ile yedi çalıştay yapıldığı; bununla birlikte, Anayasa'nın 24. maddesi ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 12. Maddesi uyarınca, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin ilk ve ortaöğretimde zorunlu olmaya devam ettiği; AİHM'nin, bu derslerin sadece dinler hakkında genel bilgi vermeyip, İslam dininin yönlendirici ilkeleri konusunda eğitim verdiğini tespit ettiği ve Türkiye'den eğitim sistemini ve iç mevzuatını AİHS'ye ekli 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesiyle uyumlu hale getirmesini talep ettiği Ekim 2007 tarihli kararın hâlâ uygulandığı; nüfus cüzdanı gibi şahsi belgelerde, ayrımcı uygulamalara neden olabilecek dine ilişkin bilgilerin yer aldığı; Ocak ayında AİHM'in, *Sinan Işık/Türkiye* davasında, nüfus

cüzdanlarında din hanesinin bulunmasının AİHS'nin ihlali anlamına geldiğine karar verdiği; Alevi ibadethaneleri (Cem Evleri) ile ilgili olarak, iki davanın sonuçlandığı ve başvuruların reddedildiği; Mayıs 2010'da, bir Cem Evi'nin tüm iç hukuk yollarını tükettikten sonra AİHM'e başvurduğu; Cem Evlerinin bazı belediye meclisleri tarafından fiilen ibadet yeri olarak tanınmasına rağmen, bunların ibadet yeri olarak tanınmaması yönündeki genel politikanın değişmediği ifade edilmektedir.

Devamlı Aleviler ve gayrimüslim cemaatlerle olan diyalogun devam ettiği ancak henüz sonuç vermediği; din adamlarının eğitimi de dahil, tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin gereksiz kısıtlamalar olmaksızın faaliyet göstermelerine yönelik AİHS ile uyumlu bir hukuki çerçevenin henüz oluşturulamadığı ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf

AB Komisyonu 2011 Yılı İlerleme Raporu: Raporda yer alan İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında Medenî ve Siyasî Haklar >bölümünde 2009 Alevi açılımı kapsamında gerçekleştirilen yedi çalıştayı takiben, Mart 2011'de nihai bir rapor yayımlandığı; Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Alevilikle ilgili bilgileri de içeren yeni bir din eğitimi kitabı yayımladığı; Bu kitapların, 2011-2012 öğrenim yılından itibaren kullanılmaya başlanacağı; az sayıda belediye meclisinin, fiilen cem evlerini ibadet yeri olarak tanıdığı; Sivas ilindeki Madımak Oteli'nin kamulaştırıldığı; Alevilerin, otelin müzeye dönüştürülmesini talep ettikleri; Anayasanın 24. maddesi ve Milli Eğitim Temel Kanununun 12. maddesi uyarınca, din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri ilk ve ortaöğretimde zorunlu olmaya devam ettiği; zorunlu din eğitimine ilişkin 2007 tarihli AİHM kararının henüz uygulanmadığı; başvuru sahibinin nüfus cüzdanındaki din hanesinde İslam dışında başka bir din yazmıyorsa veya bu hane boş bırakılmışsa, din derslerinden muaf olmanın nadiren gerçekleştiği; din derslerinden muaf tutulan öğrencilere başka herhangi bir alternatif dersin sunulmadığı ve din derslerine katılmayan öğrencilere düşük not verildiği ifade edilmektedir Ayrıca Nüfus cüzdanı gibi şahsi belgelerde, ayrımcı uygulamalara yol açma ihtimali bulunan dine ilişkin bilgilerin yer aldığı; kimlik kartlarında din hanesinin bulunmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ihlal ettiğine dair AİHM'nin 2010

Sinan Işık v. Türkiye

davasında verdiği kararın hâlâ uygulanmadığı; Alevi ibadet yerlerinin tanınmadığı ve Alevilerin bu yerlerin açılmasında sık sık güçlüklerle karşılaştığı; İdarenin bu yerleri ibadethane olarak tanımayan iki kararının aleyhine mahkemeye başvurulduğu ve mahkemenin bu kararları haklı bulduğu; tüm iç hukuk yollarının tüketilmesinin ardından, halihazırda bir davanın AİHM'de karara bağlanmayı beklediği; Aleviler ve gayrimüslim cemaatler elektrik ve su faturalarını ödemek zorunda iken, camilerin bu tür masrafları devlet tarafından karşılandığı ifade

Avrupa Birliği Komisyonu İlerleme Raporları'nda Alevilik

Prof. Dr. Ali Yaman tarafından yazıldı.
Pazartesi, 06 Ağustos 2012 23:44

---

edilmektedir.

Aynı raporun Üyelik Yükümlülüklerini Yerine Getirme Kabiliyeti adlı bölümde Müktesebat Fasılları başlığı altında Yargı ve Temel Haklar başlıklı fasıl altında Aleviler ve gayrimüslim cemaatlerle diyalogun devam ettiği; ancak tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin gereksiz kısıtlamalar olmaksızın faaliyet göstermelerine yönelik AİHS ile uyumlu bir hukuki çerçevenin henüz oluşturulamadığı ifade edilmektedir.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf